

DOI: [10.30970/gpc.2026.1.5196](https://doi.org/10.30970/gpc.2026.1.5196); УДК 911.6: [911:001.8]

Поліпарадигмальність концепту “region” у географічній науці

Мирослава Влах (orcid.org/0000-0002-2070-1897)

Львівський національний університет імені Івана Франка
myroslava.vlakh@lnu.edu.ua

Анотація. У статті наголошено на багатовимірності поняття “region” у географічній науці, що зумовлено його міждисциплінарною сутністю. Із застосуванням історико-генетичного, компаративного та системно-структурного методів аналізування розглянуто еволюцію поняття “region” у межах хорологічної, неоліберальної, постмодерної та інтегративної парадигм. З’ясовано, що для класичної географії характерна хорологічна парадигма з ідеями статичності та гомогенності регіону, стабільності регіональних меж. Виявлено когнітивні обмеження хорологічної парадигми, зумовлені редукцією регіону до природних, економічних чи управлінсько-адміністративних особливостей простору. Визначено динамізм і процесуальність як аналітичні переваги неоліберальної парадигми розуміння регіону в межах сучасних концепцій регіонального розвитку. Вказано на ігнорування регіональної ідентичності за функціонального визначення регіону. З’ясовано наукові підходи постмодерної проєкції регіону як соціально-просторової спільності, як носія історико-культурної спадщини, як простору регіональної ідентичності, як соціального та дискурсивного конструкту, що реалізуються в межах сучасної соціальної та гуманістичної географії. Вказано на ризик символічного редукціонізму, втрату онтологічної сутності регіону за домінування суб’єктивістських підходів до його вивчення поза межами об’єктивних просторових реалій. На основі критичного аналізу наукових підходів до концептуалізації поняття “region” з’ясовано, що найпродуктивнішою є інтегративна парадигма, в межах якої регіональність розглянуто як процес поєднання об’єктивних характеристик простору, функціональної динаміки, інституційних, соціально-культурних та дискурсивних механізмів. Інтегративну модель концепту апробовано на прикладі Карпатського регіону. Вказано на методологічну складність узгодження об’єктивістського та суб’єктивістського підходів до з’ясування сутності поняття “region”, поєднання кількісних та якісних методів для забезпечення багатовимірного охоплення об’єкта та уникнення однобічності висновків.

Ключові слова: географія; region; концепція; хорологічна парадигма; неоліберальна парадигма; постмодерна парадигма; інтегративна парадигма.

Polyparadigmatic nature of the concept of "region" in geographical science

Myroslava Vlach (orcid.org/0000-0002-2070-1897)

Ivan Franko National University of Lviv
myroslava.vlakh@lnu.edu.ua

Abstract. The article highlights the multidimensional nature of the concept of “region” in geographical science, which stems from its interdisciplinary nature. Using historical-genetic, comparative and systemic-structural methods of analysis, the evolution of the concept of

“region” within the chorological, neoliberal, postmodern and integrative paradigms is examined. It has been established that classical geography is characterised by a chorological paradigm with ideas of the region’s static nature and homogeneity, as well as the stability of regional boundaries. The cognitive limitations of the chorological paradigm, caused by the reduction of the region to the natural, economic or administrative characteristics of space, have been identified. Dynamism and processuality have been identified as the analytical advantages of the neoliberal paradigm of understanding the region within the framework of contemporary concepts of regional development. Attention is drawn to the neglect of regional identity in the functional interpretation of the region. This study examines the academic approaches to the postmodern conception of the region as a socio-spatial community, as a bearer of historical and cultural heritage, as a space of regional identity, and as a social and discursive construct, as applied within the framework of contemporary social and humanistic geography. The risk of symbolic reductionism and the loss of the region’s ontological essence due to the dominance of subjectivist approaches to its study outside the bounds of objective spatial realities is highlighted. Based on a critical analysis of scientific approaches to conceptualising the notion of a region, it is concluded that the most productive is the integrative paradigm, within which regionality is viewed as a process of combining objective spatial characteristics, functional dynamics, and institutional, socio-cultural and discursive mechanisms. The integrative model of the concept has been tested using the Carpathian region as an example. The methodological complexity of reconciling objectivist and subjectivist approaches to clarifying the essence of the concept of a region is highlighted, as is the combination of quantitative and qualitative methods to ensure a multidimensional coverage of the object and to avoid one-sided conclusions.

Keywords: geography; region; concept; chorological paradigm; neoliberal paradigm; postmodern paradigm; integrative paradigm.

Вступ. Актуальність концептуалізації поняття “region” зумовлена як фундаментальними змінами просторового порядку в Україні та світі, так і постнекласичною трансформацією географічної науки. У наш час region перестав бути частиною території з певними межами, натомість постійно переосмислюється під впливом глобалізації, цифровізації та безпекових викликів, а також гуманізації географічної науки. Традиційні підходи, що розглядають region як статичну даність, більше не здатні пояснити складні просторові процеси. Поняття regionу набуває реляційного характеру, оскільки фокус зміщується з фіксованих меж на спрямованість та інтенсивність комплексних ресурсних потоків, що пронизують простір, а також на уявлення про ту чи іншу частину простору в свідомості людей.

Дослідження парадигмальності концепту “region” має глибоке практичне значення, оскільки воно дає змогу перейти від абстрактних теоретичних моделей до ефективного управління територіями в умовах сучасної нестабільності. Різні парадигми дають інструменти для вирішення конкретних проблем – від економічного зростання “полісів росту” до збереження культурної самобутності депресивних regionів. Врахування “плинної regionальності” важливе в стратегічному плануванні та regionальному маркетингу, прогнозуванні соціальних та геополітичних процесів, удосконаленні науково-освітньої діяльності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та системному переосмисленні сутності поняття “region” як багатовимірної категорії, що інтегрує природні, економічні, соціальні та ментальні аспекти в умовах

цивілізаційних зрушень. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: простежити еволюцію змісту поняття “region” від жорсткої територіальної одиниці до “м’якого” простору, що не має чітких кордонів; обґрунтувати перехід від об’єктивістського до реляційного та конструктивістського підходів до розуміння regionу; методологічно аргументувати потребу побудови інтегративної моделі концепту “region”.

Аналіз ступеня наукового доробку проблеми концептуалізації поняття region засвідчує значну теоретичну базу, яка, проте, є внутрішньо суперечливою через багатоаспектність самого об’єкта дослідження. У зарубіжній географії region дедалі частіше розглядають не як статичну просторову одиницю, а як динамічний соціальний конструкт, що постійно відтворюється через практики взаємодії (Massey, 1994; Soja, 1996; Soja, 2000). Особливої ваги набули ідеї щодо інституціоналізації regionів та їхньої ідентичності, що дало змогу вийти за межі суто економічного детермінізму (Paasi, 1986). Водночас в українській географічній школі тривалий час домінував парадигмальний підхід, у межах якого region розглядали крізь призму територіальних соціально-економічних систем (Шаблій, 2003; Топчієв, Мальчикова і Яворська, 2015). Сучасні дослідники (Верменич, 2022, 2024; Дністрянський, 2015; Мезенцев, 2005; Пашенко, 2008) значно розширили ці межі, інтегруючи в поняття “region” історичні, етнополітичні, геополітичні, соціокультурні та безпекові аспекти. Попри наявність ґрунтовних праць, вивчення проблеми концептуалізації в українському науковому дискурсі можна вважати недостатнім у контексті синтезу класичного районування з новітніми концепціями «плинної» регіональності та мережевого простору. Спостерігається також певна фрагментарність у поєднанні глобальних теоретичних напрацювань із специфікою просторового розвитку, що зумовлює необхідність глибокої концептуалізації regionу як поліпарадигмальної категорії.

Методика досліджень. Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, спрямованих на критичну рефлексію наявних географічних концепцій. Ключовим інструментом обрано компаративний аналіз, що дає змогу зіставити еволюцію змісту поняття “region” у межах класичної (хорологічної), неоліберальної (прагматичної) та постмодерної парадигм. Застосування історико-генетичного методу дає змогу простежити трансформацію змісту поняття від статичного територіального таксона до динамічного соціального та ментального конструкту. Важливу роль відіграє метод системно-структурного аналізу, за допомогою якого виокремлено базові елементи сучасних концептуалізацій regionу (мережевість, ідентичність, інституційність). Окрім того, використано метод теоретичного синтезу для формування авторського бачення цілісної моделі regionу в сучасних умовах мережевої організації простору та посилення реляційної динаміки.

Результати. Поняття “region” належить до базових і водночас методологічно найскладніших категорій географічної науки. Саме через категорію regionу реалізується предмет дослідження географічної науки – просторова організація географічної оболонки, виражена сукупністю генетично, структурно та функціонально взаємопов’язаних частин геопростору на різних розмірних рівнях та в різночасовій проекції (Влах і Котик, 2019). Попри високий

методологічний статус, категорія регіону характеризується концептуальною множинністю, що зумовлює її термінологічну неоднозначність. У суспільній географії регіон визначено як відносно цілісне територіальне утворення, що вирізняється спільністю природних, соціально-економічних, історико-культурних і функціональних ознак. В економічній теорії регіон розглядають передусім як просторово локалізовану економічну систему, натомість у політології – як одиницю територіальної організації влади або політичної ідентичності. Отже, дефінітивний аналіз виявляє міждисциплінарну варіативність змісту поняття “регіон”.

Багатозначність поняття “регіон” зумовлена різними теоретико-методологічними підходами, в межах яких акцентуються ті чи ті просторові, соціально-економічні, політичні чи символічні характеристики. Узагальнення цих підходів дає змогу систематизувати наявні інтерпретації та обґрунтувати інтегративне потрактування поняття “регіон”.

Наприкінці XIX – у середині XX ст. у географічній науці домінувала *хорологічна (класична)* парадигма, що базується на принципах цілісності, унікальності та статичності регіону (Шаблій, 2003; Топчієв та ін., 2015; Hartshorne, 1949). Регіон розуміють як об’єктивну, цілісну та обмежену частину земної поверхні, яка характеризується специфічним поєднанням природних та антропогенних елементів, що створює її унікальне “обличчя” та відрізняє від сусідніх територій (табл. 1).

Ключовими характеристиками класичного розуміння регіону є *територіальна монолітність* (простір, де природний ландшафт, господарство та культура населення нерозривно пов’язані між собою), *природний детермінізм* (межі регіону переважно визначені природними рубежами), *унікальність* (опис індивідуальних рис), *статичність кордонів* (стабільна одиниця з чітко окресленими межами). Для класичного етапу розвитку географії характерним є вживання терміна “регіон” як синонімічного до понять краю, місцевості та ландшафту.

Визначення статичних регіонів ґрунтується на принципі однорідності (гомогенності), тобто їх виокремлюють за наявністю спільних стійких ознак – природних, економічних чи соціальних. Для цього стають валідними: метод накладання карт, який сьогодні реалізують за допомогою ГІС-технологій; метод порогових значень (аналіз кількісних показників соціально-економічного розвитку території, які приймають за граничні значення); метод сітки (регулярне районування).

У методологічних межах хорологічної парадигми розкрито засадниче значення геопросторової позиційності для розвитку регіону (Влах, 2023); здійснено типізацію географічних районів за генезою (природні, суспільні, природно-господарські), способом виділення (формальні, функціональні, вернакулярні), за особливістю територіальної структури (гомогенні, гетерогенні, нодальні) (Влах, 2022); систематизовано геопросторові межі для визначення об’єкт-суб’єктності регіону (Vlakh, Mamchur, 2017).

Окрім природно- та економіко-географічного, в межах хорологічної концепції доцільно виокремити адміністративно-управлінський підхід, що

акцентує увагу на ролі державної політики, управлінських рішень та адміністративно-територіального устрою у формуванні регіональності. Їхня

Таблиця 1. Теоретико-методологічні підходи до розуміння поняття “region”
Table 1. Theoretical and methodological approaches to understanding the concept of “region”

Підхід	Ключове розуміння регіону	Основні ознаки	Наукові напрями, теорії / концепції
1	2	3	4
Хорологічна парадигма			
Природно-географічний	Регіон як територія з природною однорідністю	Спільність рельєфу, клімату, ландшафтів, природних ресурсів	Класична регіональна географія
Економіко-географічний	Регіон як просторово-економічна система	Спеціалізація, територіальний поділ праці, економічні зв'язки	Економічна географія
Адміністративно-управлінський	Регіон як одиниця територіальної організації влади	Чіткі межі, управлінські повноваження, інституційна закріпленість	Політична географія
Неоліберальна (прагматична) парадигма			
Функціональний	Регіон як зона впливу центрів діяльності	Поляризація простору, ядро–периферія, потоки, відкритість регіону	<i>Теорії:</i> центральних місць, регіональної конкурентоспроможності, просторової дифузії, простору потоків, нової економічної географії. <i>Концепції:</i> центр-периферійна, кластерного розвитку
Соціально-географічний	Регіон як соціально-просторова спільність	Соціальні практики, спосіб життя	Соціальна географія, етнополітична географія
Постмодерна парадигма			
Культурно-історичний	Регіон як носій історико-культурної спадщини	Традиції, символи, історична пам'ять	Культурна географія
Ідентифікаційний	Регіон як простір регіональної ідентичності	Самоідентифікація, символічні кордони	Гуманістична географія
Конструктивістський	Регіон як соціальний і дискурсивний конструкт	Уявлення, наративи, дискурси, міфи	Гуманістична географія, критична географія
Інтегративна парадигма			
Синтетичний	Регіон як багатовимірне геопросторове утворення	Поєднання природних, економічних, соціокультурних та символічних чинників	Сучасна суспільна географія

аналітична цінність полягає у виявленні механізмів цілеспрямованого формування регіонів “згори”. Критично оцінюючи ці концепції, варто зазначити, що інституційно створені регіони не завжди супроводжуються формуванням відповідної регіональної ідентичності. За таких обставин виникає розрив між формальною регіоналізацією та реальною регіональністю, що доволі характерно для постсоціалістичних просторів, зокрема в Україні внаслідок здійснення політики децентралізації – утворення територіальних громад та укрупнення адміністративних районів (Закон України..., 2015).

Результати аналізу наукової літератури засвідчили, що об’єктивістський підхід до розуміння регіону демонструє низку принципів обмежень: по-перше, він ігнорує роль суб’єкта пізнання та соціальних практик у формуванні регіонів; по-друге, базується на уявленні про стабільність регіональних меж, що суперечить динамічним процесам глобалізації, регіоналізації та символічного переосмислення простору. У цьому сенсі регіональність редукується до просторової структури, що позбавлена соціокультурного виміру.

У *неоліберальній парадигмі*, що домінує в географічній науці з кінця ХХ ст., регіон розглядають уже не як конкретне місце на карті, а як динамічну, відкриту соціально-економічну систему, що формується навколо ключових вузлів (міст, хабів) та визначається не стільки кордонами, скільки інтенсивністю потоків капіталу, інформації та послуг (Krugman, 1991; Fujita & Krugman, 2004; Porter, 1985). Це ринково-орієнтована парадигма, яка розглядає регіон в утилітарному (прагматичному) дискурсі. За такого розуміння значущість регіону визначається не його площею чи ресурсами, а тим, наскільки глибоко він інтегрований у мережеві зв’язки (див. табл. 1). У цій парадигмі регіон – це територія, яка має бути конкурентоспроможною, приваблювати інвестиції та мати свій бренд. Межі регіону можуть змінюватися залежно від того, куди сягає вплив його бізнесу чи інфраструктури.

У межах неоліберальної парадигми регіонального розвитку принцип гомогенності (однорідності) поступається пріоритетністю функціональній взаємопов’язаності просторових структур. Відповідно до функціональної інтерпретації регіону, українське законодавство передбачає виокремлення функціональних типів територій на основі їхнього ресурсного потенціалу та специфіки наявних проблем. Це засвідчує перехід від суто адміністративного поділу до об’єктно-орієнтованої державної регіональної політики. Функціональними типами територій можуть бути макрорегіони, мікрорегіони чи територіальні громади, що характеризуються сукупністю спільних соціальних, просторових, екологічних, економічних, безпекових та інших особливостей (Закон України..., 2015). До них належать: території відновлення; території з низьким рівнем розвитку; гірські, степові, заліснені; техногенних катастроф; справедливої трансформації; природоохоронні; сільські; полюси зростання та агломерації (Постанова Кабінету Міністрів України..., 2025). Хоча ці функціональні типи мають різну природу (соціально-економічну, екологічну), вони є функціонально однорідними інструментами державного управління. Їхнє виокремлення базується на принципі територіальної виключності – необхідності запровадження спеціальних правових та фінансових режимів для подолання кризових явищ або стимулювання сталого розвитку. Як окремі макрорегіони

Постанова розглядає тимчасово окуповані території, центр, прифронтові території та захід.

Головними методами дослідження регіону в неоліберальній парадигмі є *гравітаційне моделювання* (наприклад, закон Ціпфа, за яким сила взаємодії між двома центрами (містами) прямо пропорційна їхній масі (наприклад, кількості населення або валового внутрішнього продукту) та обернено пропорційна квадрату відстані між ними), аналіз мережевих потоків, графовий аналіз, метод часової доступності тощо.

Функціонально-економічні теорії та концепції, що суттєво розширили уявлення про регіональність, пов'язавши її з просторовими потоками, взаємодією та спеціалізацією, водночас мають тенденцію до економічного редукаціонізму, в межах якого соціальні та культурні чинники розглядають як похідні від господарської структури. Унаслідок цього регіональність постає як функція економічної ефективності, хоча ідентичні за функціями простори можуть мати принципово різну регіональну специфіку. Методологічна обмеженість неоліберальної парадигми виявляється також у відсутності дієвих механізмів інтеграції в загальну структуру функціональної моделі регіону екологічних імперативів.

Постмодерна парадигма переорієнтовує розуміння регіону з фізичного (природного, соціального, соціоприродного) простору в простір смислів, текстів та ідентичностей (Paasi, 1986; Massey, 1994; Soja, 1996). У постмодерній парадигмі регіон – це соціально-просторовий конструкт, який існує завдяки спільній ідентичності мешканців, історичній пам'яті, медіа та політичним маніпуляціям (див. табл. 1). Для постмодерного бачення важливою стає інституціоналізація регіону (формування символічних меж, поява назви, створення інституцій тощо). Головним маркером регіону є відчуття колективної належності. За відсутності територіальної самоідентифікації населення регіон втрачає статус соціального факту та перетворюється на суто адміністративну абстракцію.

На противагу хорологічним (статичним), регіони в межах неоліберальної та постмодерної парадигм є реляційними. Вони залежать від контексту, соціальних зв'язків, потоків інформації та сприйняття суб'єктами (владою, бізнесом, громадою). Тобто регіон існує не лише як статична одиниця, а й як динамічна система відносин. Класичним прикладом реляційного підходу, у межах якого регіон формується не навколо внутрішнього адміністративного центру, а через взаємодію з територією сусідніх держав, є єврорегіони (регіони, що виникають незалежно від державних кордонів). Межі єврорегіонів “прозорі” для економічних та культурних ініціатив, а сама цілісність регіону залежить від інтенсивності транскордонних зв'язків. Прикладами “нової регіональності” є єврорегіони за участі України: “Карпатський” (Україна, Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія), “Нижній Дунай” (Україна, Молдова, Румунія), “Дністер” (Україна, Молдова), “Верхній Прут” (Україна, Молдова, Румунія). Унаслідок військової агресії Росії відбувається трансформація транскордонного співробітництва, зокрема через програми Interreg NEXT “Польща – Україна”, “Румунія – Україна”, “Україна – Молдова”, “Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна”.

Розмиті кордони мають також великі міські агломерації (метрополітенські регіони), межі яких постійно змінюються залежно від маятникової міграції та економічного тяжіння (наприклад, Великий Київ, Львівська агломерація). Релятивістськими є віртуальні регіони, що базуються на інформаційних зв'язках, які ігнорують фізичні кордони (*цифрові хаби*, які географічно розосереджені, але функціонують як єдиний економічний район; *розумні регіони*, коли кілька міст об'єднують свої системи управління даними). У нових соціально-економічних умовах на складну, розмиту та багатоцентричну просторову структуру, яку позначає термін "постметрополіс" (Soja, 2000), перетворюються класичні індустріальні мегаполіси. Величезні урбанізовані території, які діють як єдині економічні вузли в глобальній системі (наприклад, Нью-Йоркський метрополітний район, Великий Лондон, Токійський мегаполіс та ін.), позначає складений термін "глобальні міста-регіони" (Scott et al., 2001).

З огляду на викладене вище, у сучасній географічній науці поліпарадигмального статусу набуває категорія "плинна регіональність", що позначає стан просторової організації, за якого межі, структура та ідентичність регіону визначаються інтенсивністю мережових потоків та соціальних взаємодій, набуваючи ознак динамічності, реляційності, здатності до постійної трансформації.

Культурно-історичний, ідентифікаційний та конструктивістський підходи принципово змінюють дослідницьку перспективу, розглядаючи регіональність як продукт соціальної взаємодії, повсякденних практик та колективної пам'яті. Їхньою перевагою є здатність пояснювати стійкість регіональних відмінностей, які не зводяться лише до економічних або адміністративних чинників, а й відтворюють дух "місця" (Yi-fu Tuan, 1972). Цей підхід особливо продуктивний для аналізу просторових міфів, образів регіонів та геополітичних уявлень. Водночас надмірна зосередженість на ідентичностях і символах може призводити до десубстанціалізації (втрати фізичної основи) регіону, коли матеріальні та структурні умови його існування втрачають домінуючу роль. Тому без урахування матеріальних та інституційних чинників конструктивістські моделі є неповними.

Критичне зіставлення наведених підходів засвідчує, що жоден із них окремо не забезпечує вичерпного пояснення феномену регіональності. У цьому контексті найефективнішою стає інтегративна концепція, у межах якої регіональність розглядають як процес взаємного відтворення матеріальних структур, соціальних практик і символічних уявлень.

Показовим прикладом багатовимірної регіональності є Карпатський регіон, у межах якого тісно переплітаються природні, економічні, соціокультурні, інституційні та символічні чинники. Його аналіз виявляє обмеженість одномірних підходів і водночас розкриває евристичний потенціал інтегративної концепції регіональності.

Фундаментальною інформаційною базою для побудови інтегрованої концепції Карпатського регіону є комплексний атлас Українських Карпат (Українські Карпати..., 2016). Атлас забезпечує багатошаровість інформації, необхідної для поліпарадигмального аналізу: фізико-географічна основа, соціально-економічні зрізи, рекреаційний потенціал, історико-культурна та

топонімічна спадщина. Картографічні моделі дають змогу перевести теоретичні парадигми (природничі, економічні, соціальні, гуманістичні) в конкретну просторову метрику, слугують верифікованим територіальним базисом для побудови інтегрованої моделі Карпатського регіону.

У класичній географічній традиції Карпатський регіон визначається передусім як природно-географічна цілісність, сформована гірською системою Українських Карпат (Кравчук, 2021). Цілісність морфоструктури, подібність кліматичного режиму, чітка диференціація висотної поясності та системна єдність ландшафтних комплексів окреслюють відносно чіткі природні межі регіону. Поряд із цим об'єктивістський підхід не пояснює, чому соціокультурні уявлення про Карпати часто виходять поза межі природно-географічного ареалу або, навпаки, звужуються до окремих локальних просторів (Гуцульщина, Бойківщина, Лемківщина).

Із позицій функціонального підходу Карпатський регіон постає як економічно спеціалізований простір, у межах якого домінують туризм, рекреація, лісове господарство і транскордонні зв'язки. Формування туристичних кластерів (Буковель, Славсько, Яремче) створює функціональні підрегіони з різною інтенсивністю економічних потоків. Попри те, що економічна функціональність Карпат є нерівномірною та нестійкою, регіональна цілісність зберігається навіть у депресивних гірських районах, що відображає наявність позаекономічних чинників регіональності.

Карпатський регіон не має єдиної адміністративної інституціоналізації в межах України, охоплюючи частини Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької областей. Незважаючи на це, він активно фігурує в документах регіональної політики, транскордонного співробітництва та стратегічного планування (Рамкова конвенція..., 2003; Карпатський євро регіон, 2026). Це підтверджує, що інституційна регіоналізація не є обов'язковою передумовою регіональності, а радше вторинною щодо соціокультурних і символічних процесів.

Карпатський регіон вирізняється високим рівнем локальних ідентичностей (гуцули, бойки, лемки), культурно маркованих мовою, традиціями, архітектурою, фольклором. Ці ідентичності не лише співіснують, а й конституують ширший карпатський простір як культурну цілісність. Водночас соціокультурна регіональність Карпат ієрархічна: локальні ідентичності не розчиняються в макрорегіональній, а співвідносяться з нею у формі "вкладених регіональностей" (англ. *nested regionalities*).

У медійному, туристичному та науковому дискурсах Карпати постають як символ традиційної автентичної України, екологічно безпечної території, що має тяглий культурний розвиток. Цей образ значною мірою є наслідком дискурсивного конструювання, що підсилює регіональність навіть поза межами реального простору. Однак, така символізація може стереотипізувати регіон, будучи водночас потужним чинником відтворення його регіональної цілісності.

Отже, Карпатський регіон демонструє, що регіональність формується не як сума окремих чинників, а як узгодження ландшафту, соціуму та міфу. Природна основа забезпечує територіальну впізнаваність, економічні функції – динаміку, соціокультурні практики – стійкість, а дискурсивні образи – відтворення регіону

в суспільній свідомості. Приклад Карпатського регіону підтверджує доцільність трактування регіональності як процесуальної, багаторівневої та ієрархічної категорії, що не зводиться ні до природної однорідності, ні до адміністративних меж, ні до економічної спеціалізації. Саме інтегративний підхід дає змогу адекватно пояснити стійкість і трансформацію регіонів у сучасному суспільно-географічному просторі.

Обговорення. Дослідження проблеми концептуалізації поняття “region” виявило низку дискусійних аспектів сучасного наукового дискурсу. Зокрема, це стосується складності узгодження діаметрально протилежних підходів: як інтегрувати об’єктивістський підхід (region як фізична даність, region як місце) із конструктивістським (region як ідея чи соціальний договір). Нерозробленою є також методика поєднання жорстких математичних моделей (ГІС-аналіз) з якісними підходами дослідження регіоналізації (інтерв’ю, аналіз текстів, ментальні карти), що зумовлює ризик “розмивання географії” як науки через надмірне запозичення методів із соціології та культурології.

Висновки. Отже, в географічній науці поняття “region” не має універсального значення та функціонує як поліпарадигмальна категорія, зміст якої детермінується обраною дослідницькою опцією. Критичне аналізування еволюції географічної думки засвідчує, що концептуалізація поняття “region” відбулося в напрямі від жорсткого хорологічного детермінізму через функціональний прагматизм до соціокультурного конструктивізму. Попри, на перший погляд, суперечність цих парадигм, сучасна географія вимагає їхнього інтеграційного синтезу. Актуальне розуміння регіону не може обмежуватися лише ландшафтними межами, економічними показниками чи суб’єктивним сприйняттям окремого. Навпаки, region сьогодні постає як гібридне утворення, де фізичний простір стає базою, мережеві зв’язки – механізмом функціонування, а колективна ідентичність – умовою стійкості. Науковий пошук необхідно спрямувати на розроблення нової теоретичної моделі, яка даватиме змогу аналізувати region водночас як об’єкт (фізичну одиницю), процес (економічну взаємодію) та ідею (соціальний конструкт). Саме такий інтегрований підхід даватиме змогу вийти за межі традиційного територіального детермінізму, фокусуючи увагу на гнучкості сучасних просторових структур, а також подолати фрагментарність наукових досліджень та запропонувати ефективні інструменти політики просторового розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Верменич Я. В. Історична регіоналістика в Україні // Український історичний журнал. 2002. Вип. 2. С. 3–26.
- Верменич Я. Тренди глобальної регіоналізації у конструюванні сучасного безпекового простору // Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки. 2024. Вип. 33. С. 89–108. <https://doi.org/10.15407/mzu2024.33.089>.
- Влах М. Вербальна мова суспільної географії: становлення і розвиток : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 488 с.
- Влах М. Еволюція концепції геопросторової позиційності // Український географічний журнал. 2023. № 3. С. 53–62. <https://doi.org/10.15407/ugz2023.03053>.
- Влах М., Котик Л. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 344 с.

- Дністрянський М. С. Політико-географічні образи макрорайонів України: актуальний аналіз в контексті перспектив формування загальнонаціональної ідентичності // *Limes* : наук. вісн. Закарпат. угор. ун-ту ім. Ф. Ракоці ІІ. Ужгород : Графіка, 2015. Т. 2. С. 9–21.
- Карпатський єврорегіон – Україна : офіційний сайт. URL : <https://ekarpaty.com/>.
- Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу та суспільства / пер. з англ. Київ : Ваклер, 2007. 304 с.
- Кравчук Я. С. Рельєф Українських Карпат : монографія. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 575 с.
- Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку : монографія. Київ : Київський університет, 2005. 253 с.
- Пашенко В. М. Гуманістична географія: загальні закономірності та особливості розвитку в Україні // *Географія в інформаційному суспільстві* : У 4-х т. Київ : Обрії, 2008. Т. 1. С. 231–238.
- “Про визначення переліку функціональних типів територій та вимог до показників для віднесення територій до різних функціональних типів” : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 р. № 1493. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D0%BF#Text>.
- “Про засади державної регіональної політики” : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII; ред. від 01.01.2026 р. : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
- Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат. Міжнародний документ 998_164 від 22.05.2003. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text.
- Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Яворська В. В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 372 с.
- Українські Карпати. Комплексний атлас автотуриста / авт.-упоряд. В. Грицеляк. Львів : Карти та атласи, 2016. 120 с.
- Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії : підручник. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 444 с.
- Fujita M., Krugman P. The New Economic Geography: Past, Present and the Future. In: Florax, R.J.G.M. and Plane, D.A., Eds., *Fifty Years of Regional Science. Advances in Spatial Science*, Springer, Berlin, 2004. No. 83. P. 139–164. https://doi.org/10.1007/978-3-662-07223-3_6.
- Hartshorne R. *The Nature of Geography*. Company Lancaster, Pennsylvania. 1949.
- Krugman P. *Geography and trade*. MIT Press, Cambridge MA. 1991.
- Massey D. *Space, Place, and Gender*. University of Minnesota Press, Minneapolis. 1994.
- Paasi A. The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia – International Journal of Geography*. 1986. № 164(1). P. 105–146.
- Porter M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York : The Free Press; London : Collier Macmillan, 1985.
- Scott A. J. (Ed.). *Global City-Regions: an overview*. Oxford University Press. 2001.
- Soja E. *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Oxford, Cambridge : Blackwell Publishers Ltd, 1996.
- Soja E. *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 2000.
- Vlakh M., Mamchur O. Geospatial concepts of “border”, “borderlands”, “transborderlands”: modernization of the meaning. *Journal of Geography, Politics and Society*. [Uniwersytet Gdański]. 2017. 7 (2). P. 9–16.
- Yi-fu Tuan. *Topophilia. A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. Department of Geography. University of Minnesota. 1972.

REFERENCES

- Vermenych Ya. V. Istorychna rehionalistyka v Ukraini // *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2002. Vyp. 2. S. 3–26. (In Ukrainian).
- Vermenych Ya. Trendy hlobalnoi rehionalizatsii u konstruiuvanni suchasnoho bezpekovoho prostoru // *Mizhnarodni zviazky Ukrainy: naukovy poshuhy i znakhidky*. 2024. Vyp. 33. S. 89–108. <https://doi.org/10.15407/mzu2024.33.089>. (In Ukrainian).

- Vlakh M. Verbalna mova suspilnoi heohrafiï: stanovlennia i rozvytok : monohrafiia. Lviv : LNU im. Ivana Franka, 2022. 488 s. (In Ukrainian).
- Vlakh M. Evoliutsiia kontseptsii heoprosorovoi pozytsiinosti // Ukrainyskiy heohrafichnyi zhurnal. 2023. № 3. S. 53–62. <https://doi.org/10.15407/ugz2023.03053>. (In Ukrainian).
- Vlakh M., Kotyk L. Teoriia i metodolohiia heohrafichnoi nauky : navch. posibnyk. Lviv : LNU im. Ivana Franka, 2019. 344 s. (In Ukrainian).
- Dnistrianskyi M. S. Polityko-heohrafichni obrazy makroraiioniv Ukrainy: aktualnyi analiz v konteksti perspektyv formuvannia zahalnonatsionalnoi identychnosti // Limes : nauk. visn. Zakarp. uhor. un-tu im. F. Rakotsi II. 2015. T. 2. S. 9–21. (In Ukrainian).
- Karpatskyi yevroregion – Ukraina : ofitsiyniy sait. URL : <https://ekarpaty.com/>. (In Ukrainian).
- Kastels M. Internet-halaktyka. Mirkuvannia shchodo Internetu, biznesu ta suspilstva / per. z anh. Kyiv : Vakler, 2007. 304 s. (In Ukrainian).
- Kravchuk Ya. S. Relief Ukrainyskykh Karpat : monohrafiia. Lviv : Vydav. tsentr LNU im. Ivana Franka, 2021. 575 s. (In Ukrainian).
- Mezentsev K. V. Suspilno-heohrafichne prohnozuvannia regionalnoho rozvytku : monohrafiia. Kyiv : Kyivskiy universytet, 2005. 253 s. (In Ukrainian).
- Pashchenko V. M. Humanistychna heohrafiia: zahalni zakonomirnosti ta osoblyvosti rozvytku v Ukraini // Heohrafiia v informatsiinomu suspilstvi : U 4-kh t. Kyiv : Obriyi, 2008. T. 1. S. 231–238. (In Ukrainian).
- “Pro vyznachennia pereliku funktsionalnykh typiv terytorii ta vymoh do pokaznykiv dlia vidnesennia terytorii do riznykh funktsionalnykh typiv” : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.11.2025 r. № 1493. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-%D0%BF#Text>. (In Ukrainian).
- “Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky” : Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 r. № 156-VIII; red. vid 01.01.2026 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>. (In Ukrainian).
- Ramkova konventsiiia pro okhoronu ta stalyy rozvytok Karpat. Mizhnarodnyi dokument 998_164 vid 22.05.2003. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text. (In Ukrainian).
- Topchiiev O. H., Malchukova D. S., Yavorska V. V. Regionalistyka: heohrafichni osnovy regionalnoho rozvytku i regionalnoi polityky. Kherson : OLDI-PLiU, 2015. 372 s. (In Ukrainian).
- Ukrainski Karpaty. Kompleksnyi atlas avtoturysta / avt.-uporiad. V. Hrytseliak. Lviv : Karty ta atlasy, 2016. 120 s. (In Ukrainian).
- Shablii O. I. Osnovy zahalnoi suspilnoi heohrafiï : pidruchnyk. Lviv : Vydav. tsentr LNU im. Ivana Franka, 2003. 444 s. (In Ukrainian).
- Fujita M., Krugman P. The New Economic Geography: Past, Present and the Future. In: Florax, R.J.G.M. and Plane, D.A., Eds., Fifty Years of Regional Science. Advances in Spatial Science, Springer, Berlin, 2004. No. 83. P. 139–164. https://doi.org/10.1007/978-3-662-07223-3_6 (In English).
- Hartshorne R. The Nature of Geography. Company Lancaster, Pennsylvania. 1949. (In English).
- Krugman P. Geography and trade. MIT Press, Cambridge MA. 1991. (In English).
- Massey D. Space, Place, and Gender. University of Minnesota Press, Minneapolis. 1994. (In English).
- Paasi A. The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. Fennia – International Journal of Geography, 1986. No. 164(1). P. 105–146. (In English).
- Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York : The Free Press; London : Collier Macmillan. 1985. (In English).
- Scott A. J. (Ed.) Global City-Regions: an overview. Oxford University Press. 2001. (In English).
- Soja E. Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places. Oxford, Cambridge: Blackwell Publishers Ltd. 1996. (In English).
- Soja E. Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions. Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 2000. (In English).
- Vlakh M., Mamchur O. Geospatial concepts of “border”, “borderlands”, “transborderlands”: modernization of the meaning. Journal of Geography, Politics and Society. [Uniwersytet Gdański]. 2017. 7 (2). P. 9–16. (In English).
- Yi-fu Tuan. Topophilia. A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values. Department of Geography. University of Minnesota. 1972. (In English).

Стаття надійшла в редакцію 25.03.2026

Прийнято до друку 29.04.2026

Дата публікації 19.05.2026